

Murányi Sándor Olivér

Zordok, a székely szamuráj

Kalligram Kiadó
Budapest, 2012

Csuka Botond

GICCSPIKARESZK

Amennyiben egy regény főhőse különböző kalandok között bukdácsolva – a pikareszk tradíciójára rájátszva – ferences szerzetesnek készül, ám végül macsó („kurvapeccér”) lesz, harcművész, de közben néptáncos is, az még nem feltétlenül jelent rosszat. Amennyiben e regény szerzőjének életútjában – önmaga által minduntalan ismételve – szintúgy megtalálhatók ezen motívumok, az talán még érdekes is lehet az al-teregő-teremtő stratégiák alkalmazása révén. Ha mindezek mellett ez a szerző az internet számos felületén büszkén meg is csillogtatja e területeken szerzett tudását, nos, az sem jelent rosszat, a bestseller-irodalom ünnepeltjei rendre engedik be lakásukba vagy kedvenc kávézójukba a médiát. Ugyanannyira lehet ez ügyes önmarketing-stratégia, mint visszataszító piperkőcség. Azonban amikor ezt a regényt mint „esztétikai és erkölcsi tabuk” megingatóját, szerzőjét pedig mint az Előretolt Helyőrség egykori eredményeinek egyfajta továbbvivőjét említi itt-ott a kritikai diskurzus, akkor a kritikus kinyitja a könyvet. Ez a könyv a tavalyi év során a Kalligramnál megjelent *Zordok, a székely szamuráj*, szerzője pedig Murányi Sándor Olivér.

A „polgárpukkasztás” kifejezés is idekíváncozik, szándékosan idézőjelben: nincs ugyanis olyan Murányi által írt vagy általa kontrollált szöveg (fülszöveg, ajánló, honlap-bevezető stb.), amely ne játszaná ki ezt mint egyfajta – az Előretolt Helyőrség hagyományán élősködő – reklámfogást. Tudatos mítoszteremtés érhető tetten a „polgárpukkasztó erdélyi fenegyerekről”, például ezen szövegek szerint Murányi könyveit a „pad alatt” olvassák kuncogva az egyetemista lányok (*nota bene* a pad alatt olvasás romantikus kacsintgatás valami elmúlt felé, aminek már kiveszett a gyakorlata, s ez – mint azt látni fogjuk – sok más ponton is visszatér a regényben). Érdekes, hogy a könyvet propagálni törekvő kritikai reflexiók a regényben megjelenővel azonos befogadói közeget feltételeznek, tehát valami konzervatív-konvencionális olvasói beállítódást és művészetkritikai diskurzust, amit ez a könyv fölírni igyekszik „trágárságával” és „pornográfiájával”. Talán fölösleges amellet érvelni, hogy mennyire légvár egy ilyen közeg feltételezése, vagy hogy mennyire összetett manapság a „tabu” kérdése, mert-hogy van, de biztosan semmi köze az olyan velős fricskához, miszerint „művészetet katedráról tanítani olyanszerű, mint amikor beviszed a kurvát hittanórára, hogy szemléltesd vele a halálos bűnt” (158). Érdekességét a föntieknek éppen e „polgárpukkasztó” könyv konvencionlizmusa adja – „esztétikai és erkölcsi” értelemben egyaránt.

A regény bevezető fejezete alkotja meg a keretező fikciót, amely szerint a narrátor, az íróvá válásról álmódó egyetemi tanár írja regényé *Zordok* naplóját – idézve időnként az eredetiből, mintegy a történethez fűzött reflexiókként –, miután annak „nyílként villanó” szermei egy kocsmabeli találkozás során megigézik. Ezután veszi kezdetét a „formagyakorlatok” sora, amely a „harcos” kanyargós életútjáról ad számot: lemond a szerzetesjelöltségről egy nő kedvéért, egyetemre jár, edz, versenyezik, erdőben lovagol, pisztrángokra horgászik, megtámadja egy medve, legényest táncol a hegyekben és „örlől öltre száll a nőknél” – mindezekben pedig legtöbbször fölöttébb sikeres. Valódi „hős” ő, talán túlságosan is valódi.

Egyfajta kalandregényről van tehát szó, amely ráadásul fölülírja elvárásainkat: a különö karakterekkel, néhol lehetetlen helyzetekkel övezett kalandsortól ugyanis mindenekelőtt izgalmat, feszültséget, illetve humort, jó esetben pedig a „vándorló harcost” kikezdő iróniát várna az olvasó. Murányi regényében azonban egyiket sem talál. Az egymás mellé illesztett epizódok sokszor egyszerűen unalmassá, monotonná válnak; példa erre a hosszadalmas és aprólékos „harc”-le-

írások egymásutánja. A szöveg lépten-nyomon neveltetni akar ugyan, ez azonban szinte kivétel nélkül megfeneklik (a kövér prostituált, Beton Bözsi a „Lövölde téren” lakik, „vegetáriánus az, aki vegetál” stb.)

Az ironia kérdése a történetektől, anekdotáktól elváló, a regény alaphangját nagyban meghatározó – jobb kifejezés híján – bölcselkedések, életigazságok kapcsán jelentkezik. Ezek vagy ironikusak szándékoznak lenni, de nem érnek célt, vagy nem, akkor viszont a regény nem csupán sikerületlen, de visszataszító is. Olyan okfejtésekről, frappáns semmitmondásokról van szó, amelyek mindenekelőtt a „harc”, a néptánc és a nők meghódítása köré szerveződnek, s ezek a motívumok mintegy életet orientáló gyakorlatokként jelennek meg, amelyek a „férfiú” ideáljában találkoznak. Eszerint „férfiú” az, akit szemben a jelen világgal (ahol nem járnak már templomba, nem táncolják a legényest, válnak, s mindent egybevetve nem kellően erősek) a múlt tisztelete jellemez, egy „eszme”, amire „felteszi az életét”, illetve a regényt keresztülszövő erőnkultusz. Ahogy látni fogjuk, a szöveg ezen háttére egyáltalán nem konzisztens: Zordok ellenzi a válást, azonban lehetlennének tartja a monogámiát, amíg tart a „kan lángolása”. Szinte ideologikusságról beszélhetnénk a regény kapcsán, ha ezek a fejtegetések nem lennének – a szöveg intenciója ellenére – tökéletesen súlytalanok, éppúgy, mint a regény többi része. A már említett esztétikai és erkölcsi konvencionizmus is ezeken keresztül lesz látható.

A „férfiú” – ebben a régies, a regényben zavaróan modorosként ható formában írva – tehát tiszteli a múltat, a jelen ezért „nem érti meg”: legyen szó a keleti bölcsességekről (a harcművész célja „az Élet útját járni”), a legényes táncolásáról vagy az előző generációk sosemvolt erkölcsi magasságairól. Ez utóbbi romantikus idealizálása például a regény elején, a háborús veterán nagyapa történetének fölidézésekor jelenik meg. Ennek kapcsán azonban megjegyzendő, hogy ha valami merészség, „polgárpukkasztás”, az éppen a hasonló történetek újírása, például az ironia segítségével, aminek legnagyobb mai mestere minden bizonnyal Esterházy Péter – bármennyire távol essék is a *fair play*től kettejük nevének együtt említése.

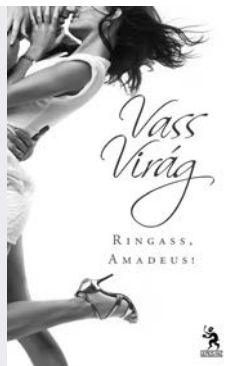
A „férfiú” továbbá egy „eszmére teszi fel az életét”, legyen ez a ferenccs rendé vagy a harcművészeté, vagy akár a néptáncosé mint a hegyekben magányosan élő öregemberé, aki minden nap szülei erdei sírján járja el a táncot... Mégis, ami átszövi a regényt, az az említett erőnkultusz. Ebben a vonatkozásban sem konzekvens a szöveg: állítja, a harcművész ereje éppen abban rejlik (akárcsak a nemes horgászé), hogy

tudatában lévén erejének nem gyilkol, de nem is „zsákmányol, azt csak a rászoruló tesz” (90). Ugyanakkor jelen van a hiúz mint a „ragadozó” archetípusa, amivel Zordok azonosítja magát, megtestesítve ekként a „férfiúi” essenciáját – „legbelül csak a harc van, amely minden újabb lélegzetvételemmel kísért” (68) –, illetve a nagyvárosi vegetáriánussal kapcsolatban elhangzó frappáns gondolat, mielőtt annak fejét a húsfafazékba verné: „A vegetáriánus egész viselkedésével tagadni igyekszik: Isten az embert harcosnak és ragadozónak teremtette” (66). A regény tobzódik az ilyen és ehhez hasonló mondatokban, a harcról szóló izzadságszagú edzőterem-bölcséletben, mindezekben pedig nem nehéz tetten érni az említett – és visszás – konvencionizmust.

A „ragadozó férfiú” zsákmányai – fölöttébb meglepő módon – a nők, a nők teste: szavakra sincs szüksége, az érzéki közvetlenség hatalmáért fölfogott donjuanizmus képviselőjeként lehengerel, majd nyugtázza: „Mevolt.” Mindezt valami komolyság és szűkszavú természetesség jegyében. Az együttlétek is „harcként” tételeződnek, a „harcos” ugyanis a csípőjét is megtanulja mozgatni. A női test objektívizációjáról, a macsó-szerep regénybeli ünnepének visszautasításáról szerencsére nem feledkezett meg a kritikai fogadtatás, ezért ehelyütt másra kerül a hangsúly: a polgárpukkasztónak bejelentett hódítás-jelenetek megírtságának milyenségére. Ezek a szövegrészek ugyanis nemhogy távol állnak a provokációtól vagy a tabuk fölsértésétől, de egyenesen a szexuális együttlétek leírásának konvencióira hagyatkoznak. A bevett fordulatokban – híján a nyelvi kreatitásnak egyfelől, a célzott megbotránkoztatásnak másfelől – időnként kifejezetten eufemisztikus gesztusok, a „harcos férfiú” szemérmességének nyomai fedezhetők föl (például: „vad mozgásba kezdett, mohón falva áldozatát”, [a nő] „kézbe vette és magába segítette a harcost”, „Zordok hosszasan elidőzött a márciusi harmatra emlékeztető asszonyi ölben” stb.).

Murányi regénye mint kalandregény tehát nem működik, szerkesztésében elhibázott, fájdalmasan nélkülözi a komikumot (legyen szó helyzet- vagy nyelvi komikumról), mindemellett pedig a „férfiúi” magasztalásával visszataszítóvá válik – de nem tabusértővé, lévén esztétikailag és gondolatilag is konvenciókat követő mű. Amennyiben összegezni kívánjuk, a *Zordok* egy szórakoztatásra szánt kalandregény, amely azonban képtelen a szórakoztatásra. Azonban állítom, hogy itt nem állhatunk meg, Murányi könyve ugyanis több (vagy kevesebb) ennél: giccs. A számos plauzibilis giccsdefiníció közül Umberto Ecoét idézhetjük, amely szerint a giccs hazugsága a kommunikáció szintjén

elkövetett hazugság: többnek hazudja magát, mint ami. Egyszerűsítve: műalkotásnak, míg csupán a szórakoztatóipar terméke. Ez a hazugság Murányinál is tetten érhető, mégpedig a kalandokat kísér(t)ő férfibölcséletekben, illetve ezek megírásának módjában. A szerző ugyanis olyanképp kíván „igazságokról” írni, ahogyan azokról „írni szoktak”, azaz az irodalom bevett formáit kölcsönvéve kívánja elleplezni állításainak ürességét és tökéletes súlytalanságát, giccspikareszkké írva regényét.

Vass Virág

Ringass, Amadeus

Ulpius-ház Kiadó
Budapest, 2012

Szöllőssy Balázs

SZIRUPBAN ÁZÓ DISCOVERY CHANNEL

Mi kell egy Vass Virág-regényhez? Az első négy regény és az ötödik, alább tárgyalt *Ringass, Amadeus* alapján olyan biztos kézzel állíthatjuk össze a receptet, hogy a már promózott hatodik, *Sohaférfi* című esetben már semmiféle meglepetés nem érhet majd bennünket – bár ez talán már a második könyv után is így lehetett. Lássuk csak: kell bele legalább egy, de inkább két nő, különleges adottságokkal úgy intellektus, mint kinézet terén – ők fognak versengeni a köztük ingadozó erős, ámde néhány apró hibával esendően emberivé tett, majdnem tökéletes férfi kegyeiért. Az egyik nő a piaci adottságokat figyelembe véve (elvégre mégis csak magyar az olvasóközönség) feltétlenül legyen magyar, a másik viszont ne, a legjobb, ha valamilyen – Magyarországról nézve

– egzotikus származással is büszkélkedhet. Lehetőleg a helyszínek is legyenek egzotikusak, de mindenféleképpen minél több helyszínen és kulturális közegben játszódjon a regény: a *Ringass, Amadeus* lapjain például Isztambul és Németország mellett Magyarország (Budapest és a Balaton) jelenik meg különböző időpontokban.

Készen is állunk a kerettel: a szerelmi drámára és a helyszínek „kavalkádjára” már csak rá kell önteni az egyszerűségében is szirupos, pszichologizáló bölcsességeket, és a – történeti vagy jelen idejű – valóságra vonatkoztatott lehető legkevesebb járulékos veszteséggel összekalapálni egy hozzávetőleg (?) hiteles (?) történetet (?) a 21. századi emancipált fiatal nő szenvedélyekkel és munkával teli életéről. Jelen esetben két fiatal nő összefonódó családtörténete és a múlt démonaival való viaskodásuk, a múlt eseményeinek különböző formában való újrajátszódása adja ki a fabulát. S bár ez a recept nem jelenti azt, hogy bárki képes volna írni egy ilyen regényt (én például biztosan nem), azért hordoz magában bizonyos melankóliát az ismétlődő karakterek, szituációk és helyszínek bővülő enumerációja, és az olvasás közbeni biztonság tudat, mely kitart az utolsó oldalig: az, hogy semmiféle váratlan nem fog velünk történni, semmiféle katarziszra nem számíthatunk, legfeljebb azt tippelgethetjük, hogy a két női karakter vajon összeborul-e a végén és legjobb barátok lesznek-e, vagy örökre kilépnek egymás életéből. Nem lövöm le a poént a *Ringass, Amadeus* esetében, hátha valaki el szeretné olvasni.

Vass Virág műveiben a szereplők szinte kivétel nélkül sikeres, általában *self-made* üzletasszonyok és -emberek, mintegy azt sugallva a magyar olvasónak, hogy akár ő is lehetne ez a gyönyörű, intelligens, babarózsaszín lelki problémákkal rendelkező felső-középosztálybeli ember, ha szerencsésebb körülmények közé született volna, és nem kéne azon gondolkodnia, hogy a hónap végén ki tudja-e fizetni a rezsit meg a törlesztőt a lakótelepi lakásához. Természetesen arra nincsen reflexió, hogy hányan élhetnek olyan életet Magyarországon, hogy bármelyik pillanatban felpattanhassanak egy nemzetközi vonatra, vagy fél órán keresztül trécselhessenek a barátnőjük házassági válságáról külföldről; a szöveg esetleges varázsa éppen abban rejlik, hogy ezek a problémák eltávolodnak, és egy olyan mesés világba kerülhetünk, ahol soha senkinek nem koszos a körme és ahol mindenkin mindig kábítóan jól áll a legújabb ruhája – vagy ha nem, az már tragédiát sejtet.

Ez a világ egyértelműen a szerzőről felépített imázssal van összehangolva, olyannyira, hogy a regény magyar főhősnője, Bori ugyanúgy